

LACZÓ Zoltán

Beszámoló a XXVIII. ISME konferenciáról

Bologna, 2008. július 20-25.

Sokféle asszociáció ébred az emberekben a „bologna” szó hallatán. Vannak, akik csak a *bolognai spagetti*-ig merészkednek. Van, aki még lokalizálni is tudja, hogy az olasz „csizma” szarának felsőbb régiójában található Firenzétől északra mintegy 100 km-re (Velencétől délre 150 km-nyire) a félsziget belsejében ez a mélyen gyökerező történelmi ((Kr.e. 8. sz. emlékek¹), kulturális, építészeti, művészeti hagyományokban gazdag, lüktető életű közel félmillió város: *Bologna* (Olaszország 7. legnagyobbjává jellemezhető). A 18-20 éves ifjaknak pedig, akik felsőfokú tanulmányokra adták fejüket, arcuk összerándul, mert ők Bologna-ról a *bolognai felsőoktatási reform*-ra asszociálnak, amelyről még mindig nem tudni, hogy tanulmányaik derekán azok folytatásában megfeneklenek, vagy tovább tanulhatnak kiváltságosként a *mesterképzésben*. Vajon jut-e osztályrészükül, hogy még utána doktori fokozatot is szerezzenek. Ilyen gondok nem szorongatták 920 éve az ottani egyetemi hallgatókat, amikor Bolognában 1088-ban kezdett működni a *legelső európai világi egyetem*².

A zenetörténetben jártasak Bologna-t Padre *Martini*, az olasz barokk jegyzett mestere életének és működésének színteréül tudják³, vagy azt is, hogy a 14 éves *Mozart* fél évet töltött e városban, tartózkodását megkoronázva azzal, hogy „compositore”-ként felvették a nagy hírű *Accademia dei Filarmonici* tagjai sorába⁴. S amire szintén nagyon büszkék a bolognaiak, s nem fukarkodnak az emlékéllítésben sem, hogy *Rossini*⁵ az itteni Liceo Musicale-ban tanult, majd annak vezetője is lett 1840-48 között.

És a város építészeti nevezetességeiről még nem is szóltunk. Bárhonnan is érkezik az utazó, nem kerülheti meg a város egyik centrális terét. A Piazza Porta Ravennana-n a város egyik építészeti érdekessége, a két XII. század elején épült egymás felé *dőlő két torony* található. Az egyik 98 m magas és a függőlegestől 20 cm-re hajlik el, míg a másik magassága az előzőnek csak a fele, de elhajlása 3,22 m⁶. Erről a térről, mint az ember tenyeréből az öt ujj, indul öt viszonylag keskeny sugárút, amelyek közül az egyik mutatkozott különösen fontosnak: a Via Zamboni. Ennek mentén épültek a régi Városháza (igen gazdag könyvtárral, 5000 kézirattal), az újabb Egyetem, az út végén a Képzőművészeti Akadémia és a Nemzeti Képtár. Csak az útkereszteződéseknél szakadt meg az évszázados épületekhez „kijáró” árkádok sora, amelyek alatt akár esőben, akár rekkenő napfényben védtelen haladhat a sétáló járókelő. Az árkádok hossza összesen 44 km-t(!) tesz ki a városban. A Via Zambonit változatosabbá tevő Verdi-téren ilyenek nincsenek, van viszont napi 12 órás Verdi muzsika sugárzás, operarészletek, a világ operacsillagainak előadásában, kiváló hangminőségben. Itt még a rohanó-siető ember is lelassít...

Annak a néhány kiváltságos magyar muzsikusként, akik a konferenciára eljuthattunk, az jutott osztályrészül, hogy az imént felsorolt épületek nemcsak idegenforgalmi nevezetességek felsorolásaként vésődtek emlékezetünkbe, hanem „használati épületekké” váltak. Ugyanis a **28. ISME Konferencia**, a Zenepedagógusok Nemzetközi Társaságának kétévenként megrendezett világkonferenciája egy teljes hétre (**2008. július 20-25-ig**) éppen ezeket az épületeket vette birtokba, olyan helyszínek mellett, mint a *Rossini téren* található „Padre *Martini*” *Conservatorio* és a közeli *Teatro Manzoni*. S még így, a fentiekkel együtt sem teljes a felsorolás.

¹ Magyar Nagylexikon, 1995. Akadémiai Kiadó, 4. kötet, 257. old.

² ld. fentebb, 4. kötet, 258. old.

³ Padre *Martini*, * 1706, Bologna - † 1784, Bologna. Tanítványai között megemlítve W.A. *Mozart*. – Brockhaus - Riemann: Zenei Lexikon, 1984. 2. kötet, 493. old.

⁴ *Mozart* Bologna-ban 1770-ben. Ld. fentebb, 1984. 2. kötet, 578. old.

⁵ Gioachino *Rossini*, * 1792, Pesaro - † 1868, Passy. 1806-07 csellózni tanult a bolognai Liceo Musicale-ban. Velence, Róma, Nápoly, Bécs, Párizs után 1836-ban visszatért Bologna-ba, s 12 évre itt telepedett le. – Ld. fentebb, 1985. 3. kötet, 261. old.

⁶ A város jelképeivé váltak. - Magyar Nagylexikon, 1995. Akadémiai Kiadó, 4. kötet, 257. old.

Már júniustól kezdve információk sokaságával árasztott el a szervezőbizottság az ISME honlapján keresztül. Azt azonban csak az utolsó napokban tudtuk meg, hogy hány és milyen patinás helyszínen zajló rendezvényre számíthatunk. Ahhoz, hogy a konferencia legalizált polgáraivá váljunk, az eredetileg kolostornak épült Conservatorio épületében, a kerengőben, árkádok alatt kellett jelentkeznünk a kontinensenként, azon belül a résztvevők nevének abc sorrendjét feltüntető regisztrációs pultoknál. Itt kaptuk meg a tetemes mennyiségű konferencia-anyagot. Ezek közül is kitűnt a prezentációk absztraktjait magába foglaló vaskos 896(!) oldalas 1,4(!) kg-os kötet. Vigasztalanul forgattuk kezünkben a nehezen áttekinthető könyvet, mígnem kiderült, hogy külön kiadvány ad áttekintést a konferencia időbeli és térbeli szerkezetéről, egy másik külön kiadvány ad teljes programot és áttekintést a koncertekről. Ezek mérete felhasználó-barát volt. Külön A4-es formátumú programfüzet mutatta be a bizottságokat, az ISME vezetőségét, a szponzorokat, a plenáris előadókat és a helyszíneket. Szinte minden kiadvány tartalmazott vázlatos térképet, segítséget nyújtva a könnyű tájékozódáshoz.

Ami aztán a döntő „csapást” mérte a jó szándékú, és lehetőleg a minél több rendezvényt meglátogatni szándékozó résztvevőre, az a két darab A3-as karton mindkét oldalára nyomtatott részletes konferencia program volt. A konferencia minden munka-napján délután és kora este egyidejűleg 19, azaz tizenkilenc(!) párhuzamosan futó rendezvény közül lehetett, kellett választani. Délelőttönként csupán 12-15 ajánlat kínálta magát.

A koncert-programok tanulmányozása során megállapítható, hogy 54 műsort tett közzé az erre hivatott füzet. Ezek között voltak kisebb és nagyobb létszámú együttesek, mindösszesen 1000 főt meghaladó számban.

A koncertek nagyobb része az ebédszünetben vagy a késői esti órákban volt, természetesen, egy időben több is, így azokat általában nem érintették a „prózai” prezentációk. Az ötórás tea helyébe lépő délutáni koncerteken viszont - „prózai” okokból – szerényebb is volt a látogatottság.

Ha már a mennyiségi mutatók sejtetése kísértett meg a fentebbi kiadványok bemutatásával, a hivatalos statisztika adatai szerint 1000-1050-re volt tehető a valamilyen prezentációra pályázók száma, ám ezek közül csak 780-at fogadott el a szervező bizottság. Az előadó szakembereket számos hozzátartozó is elkísérhette, így a résztvevők aránya még 30%-kal növekedhetett.

A prezentációk műfajilag négy csoportba voltak sorolhatók.

Első helyen tartották nyilván a kerekasztal megbeszéléseket, *symposia* elnevezéssel.

Második helyen szerepeltek az egyszemélyes felolvasások (*paper*).

A harmadik, relatíve nagyobb hallgatóságot vonzó egyszemélyes *workshop* az előadáshoz képest dupla időkeretben a hallgatóságot is aktivizáló műhelyfoglalkozást jelentette.

Végül a *poszter* szekció adott teret azoknak a kollégáknak, akik akár szólisztikusan, akár saját munkatárssal szövetkezve, de írásban, frappánsan, vázlatosan jelezve a tartalmakat, tablóra rögzítették munkájuk summázatát, s az érdeklődő látogatók számára kötetlen formában adtak tájékoztatást a hozott és kiállított tartalom mibenlétéről.

Ezen műfaji keretek között léptek színre a magyar résztvevők is, nevezetesen: egy-egy posztert mutatott be *Balogh Beatrix* (Gyógyító hangok a Beethoven-projektben: klarinét-tanítás halláskárosodott gyerekeknek), *Bottkáné Égető Mária* és *Király Péter* (A professzionális elittől a boldog amatőrökig: orgona-tanítás zeneiskolai szinten Magyarországon). Műhelyfoglalkozást tartott a hallgatóság aktivizálásával *Dr. Pásztor Zsuzsa* (Zenei mozgások előkészítése hangszer nélkül) és *Laczó Zoltán* (Miért épp a mozgó dó? – Hommage à Kodály). *Nemes Klára* pedig egy szimpózium záróakkordjaként - mint a kecskeméti Kodály Intézet munkatársa - adott áttekintést arról, hogy Kodály zenepedagógiai művei hogyan szolgálják a zenei készségek fejlesztését az alsó foktól a legfelsőig. - Megfigyelőként *Solymosi Tari Emőke* és *Keményné Dr. Dombi Erzsébet* vettek részt a konferencián. (*Balogh Beatrix* leánya és *Pusztai Krisztina* ifjú kollégák jelenléte volt a reménysugár, hogy nem marad az ISME magyar résztvevők nélkül a további konferenciákon sem.)

A Krónikást pontosan ugyanúgy sújtotta a bőség zavara, mint bárki mást, aki az e helyzet kikövetelte döntéskényszer folytán érdekesnek tűnő című prezentációk meglátogatására készült, ahonnan aztán nem minden esetben távozott teljes meglepedettségel. Hogy ne rébuszokban szóljunk, a bemu-

tatók színvonala – ilyen óriási kínálat mellett, érthetően – változó volt. Az viszont egyértelműen kiderült, hogy merre halad a világ zeneoktatása.

Szinte mindegy volt, hogy alsó-, vagy középfokú hangszeroktatásról beszéltek, alkalmasint zene-tanárképzésről, vagy általános iskolai ének-zene osztályfoglalkozásról, vezérfonalként mindig megjelent a *kreativitás* fejlesztésére irányuló igény. Manapság, mint az élet bármely más területén, az emberi erőforrások jobb kihasználása érdekében csakis a kreativitás fejlesztésével, ill. érvényesítésével lehet versenyképesen életben maradni. Ez a zeneoktatásra azért is érvényes, mert kimondva-kimondatlanul felismerik és elismerik a zenetanításban rejlő transzferhatást. A kreativitásra irányuló kutatási programok, témák száma eléri az összes egyéb tárgyban folytatott vizsgálgódnás mennyiségi mutatóit.

A *hagyományok* őrzésének és az *innovatív* törekvések arányának, az értékek, a moralitás érvényesítésének a kérdése illetve azok vizsgálata a tanárképzésben egyre inkább előtérbe kerül. Ezen témák felmerülése egyértelműen befolyásolja a képzési tartalmak belső szerkezetét és a tartalmak közlésének a módszereit is.

A módszerek Comenius óta nem változtak: mindent lehetőleg a legtöbb érzékszerv számára és a legtágabb intellektuális tevékenységet serkentő módon kell hozzáférhetővé tenni. A módszer újdonságát az *high-tech* eszközök teljes arzenáljának a bevetésével lehet fokozni és azt a befogadó és feldolgozó számára vonzóvá tenni.

Gyakoriak voltak a zenének a mozgás- és egyáltalán testi funkciók rehabilitációjának fontosságát, alkalmasint a rossz funkciók kialakulásának megelőzését szolgáló mozgás-gyakorlatok szerepét kiemelő prezentációk.

Jelentős gondolatként merült fel a *kultúrák közötti* átjárás két különböző értelemben: mit profitálhat ebből a zenei és a művészeti nevelés, és mit nyújthat a zenei, ill. művészeti nevelés a társadalomnak. – Az első értelmezést már bőven kifejtette az ISME 26. konferenciáján, Teneriffén megjelent kiadvány, amely a *világzene* kohójában vélte integráltnak látni a különböző népek, nemzetek zenei jelenéből-múltjából származó kincset, annak sugallásával, hogy egymás jobb megismerését és megértését segíti elő, ha mindenki mindenhol merít. A zene ilyen széles körű értelmezése utat nyit a *tolerancia* ugyancsak tág gyakorlásához. Ennek a gondolatnak az ismételt feltűnése volt az egyik vonulata a kultúrák közötti átjárás értelmezésének.

A másik értelmezés szociológiai aspektusú. Korosztályok, mint szubkultúrák, jelesül különböző, sőt, eltérő preferenciákat mutatnak fel. Óriási különbségek vannak az ifjúsági zenei divatok és az idősebb generáció által kedvelt zenék, műfajok között. Az info-technológiai forradalom kitermelte az *MP3-as* ifjú zenefogyasztó réteget, míg az idősebbek a tradicionális hanghordozók mellett maradván az általuk tradicionálisnak tartott, megszokott zene mellett foglalnak állást érzelmileg.

Tulajdonképpen az idősebbek biztosítják a történelmi és tradicionális folytonosságot a régi és új (zene)kultúrák között (=vertikális átörökítés), míg az ifjak a horizontális kultúraterjesztésben játszanak jelentős szerepet, amennyiben saját korosztályukban adják tovább a high-tech újdonságait. Jelentős dilemma és kihívás a zenepedagógia számára a generációk közötti konfliktusmentes, de legalábbis konfliktus-csökkentett átjárás biztosítása. Minden individuum hordozza maga identitását (=önazonosságát). Fentiek figyelembe vételével – némi egyszerűsítéssel – korosztályhoz tartozást diagnosztizálhatunk a kérdés megválaszoltatásával: - „*Milyen zenét szeretsz? Megmondom ki vagy!*”

A megjelenő témák sokaságát lehetetlen felsorolni. Azonban még egy érdekes jelenséget nem tudunk nem megkerülni. Míg a 26. és 27. ISME konferencián Kodály csak egyetlen-egyszer jött szóba, Sosztakoviccsal való egybevetésben (az is milyen színvonalon?... Csak felejtetni érdemes), a mostani konferencián szinte *Kodály* felfedezésének voltunk a tanúi. No, nem feltétlenül örömkre szolgálón. Az, hogy magyar előadó műsorára tűzi a relatív szolmizáció kérdését, s segít a módszer-konceptió distinkció megértésében, nem találunk semmi meglepőt. Abban azonban igen, hogy külön szimpózium foglalkozik a „*Tonic Sol-Fa*” történelmi fejlődésével, *Arezzo* *Guidó*tól a XVIII-XIX. századi zenepedagógiai történetben való megjelenéstől (Canada, USA, Japán) napjainkig. Ami pedig az eddigi megszokottságtól eltérő volt, két előadás (paper) is foglalkozott a Kodály-„módszer”-rel, nem kifejezetten elismerőleg. Itt ajánljuk az érdeklődők figyelmébe annak a szerzőpárnak a könyvét, amely jól időzítve,

2008-ban jelent meg az Oxford University Press-nél (Houlahan, Michael – Tacka, Philip: Kodály Today: A Cognitive Approach to Elementary Music Education – Ára: 17£). –

Csak érintőleg jegyezzük meg, hogy a vendéglátó szervezőknek még arra is volt figyelmük, hogy a Bolognán kívül eső kirándulásokat verbuváló turisztikai cég *Arezzo*-ba is szervezett kirándulást, *Guido* szülőházába (amely egyébként egy *Talla* nevű falucskában található). Aki részt vett ezen – már a konferencia befejezte után -, komoly és szép élménnyel gazdagodott.

Néhány protokolláris eseményről is kell szólnunk, tekintettel arra, hogy e sorok írójának a Magyar Zenei Tanács képviselőjét is el kellett látnia (Nem volt ez extra teher, de a konferencia idején állandó figyelmet igényelt).

A 28. ISME közgyűlésére a konferencia negyedik napján került sor. Elhangzottak a 2006-2008 közötti időszakra vonatkozó tartalmi és pénzügyi beszámoló. Anyagilag jól zárta az ISME az elmúlt két esztendő. Változások nem voltak a tagdíjak mértékét illetően. A beszámoló(ka)t 1-2 tartózkodással a közgyűlés elfogadta. Hasonlóképpen az elkövetkező két évre szóló terveket. A vezetőségválasztás eredményeinek a kihirdetése váltotta ki a legnagyobb érdeklődést. Az elkövetkező két évben az elnök a svéd *Håkan Lundström* lesz. Az ún. előválasztott (pre-elect) presidentként pedig a londoni *Graham Welch* professzort választották meg, az európaiak nagy örömeire. A vezetőségben is voltak változások. Többen voltak, akiknek lejárt a mandátumuk. Helyükbe új tagok kerültek. Mintha most Európára rámosolygott volna a Nap: újabb európai kollégák kerültek be a „board”-ba. Megkülönböztetetten köszöntöttük *Franz Niermann* professzort (Wien), aki egyben az EAS elnöke is jelenleg. Vele már személyes megbeszélést is folytattam közös magyar-osztrák zenepedagógia programok kialakítása érdekében. – Az ISME hagyományai szerint számos kitüntetést, oklevelet osztottak ki, s a korábbi tisztségviselőknél külön megköszönték eddigi munkájukat. A köszönetnyilvánítás gyakorlata az ott folyó munka szerves része és velejárója. (Mennyit lehetne nekünk is ebből tanulni...)

E sorok írójának adatott a megtiszteltetés, hogy meghívást kapott az ISME Közgyűlést követő délutánra-estére szóló elnöki fogadásra. A fogadást Bologna-n kívül, nevezetesen *Ravennában* tartotta *Liane Hentschke* elnök-asszony. A *San Vitale* székesegyház és a *Galla Placidia* Mauzóleum lenyűgöző mozaikjainak megtekintése után a két busznyi meghívott vendég a városi múzeumba volt hivatalos.

A múzeumi vezetők, vendéglátók elmondták, mit tesznek a fiatal gyermekek (4-8-10 éves korig értendő) zenei érdeklődésének felkeltése érdekében. A természet hangjainak (szél, eső, tenger, stb.) világába vezetik el őket olyan szerkezetek segítségével, amelyek jól szimulálják a természeti hangzó jelenségeket, s amelyeknek a megszólaltatásában aktívan vehetnek részt a legfiatalabb gyermekek is. Miután megfigyelték a természeti hangzásokat, rövid zeneműrészleteket mutatnak nekik, hogy felfigyeljenek az itt is, ott is fellelhető hangzások szépségére, s azonosíthassák azokat.

A bemutatót követte a gazdag és kiváló hangulatú fogadás.

Maga a fogadás, de a Ravennába és vissza Bolognába tartó másfél órás busz út is jó lehetőséget teremtett az eddig még létre nem jött ismeretségek megkötésére és egyéb, fontos szakmai információk beszerzésére, amelyekre épp a konferencia túlszűfolt programjai miatt csak korlátozottan kerülhetett sor. Így ismerkedhettem meg a hamburgi – óvodás és iskolás gyerekeknek és családjuknak szóló - TV-ben is sugárzott zenei ismeretterjesztő programmal, ill. annak kereskedelmi gazdájával.

A program címe: „*Little Amadeus*”, amely Mozart operáinak rövidített változatát, ill. egyéb hangszeres műveit mutatja be szórakoztató módon úgy, hogy az ifjú hallgatóság és felnőtt környezete is kedvet kapjon a klasszikus zene hallgatására, s hangszertanulásra ösztönözzön. A programot nemzetközileg is terjesztik. Arra a kérdésre, hogy a honi berkeken túl hol volt eddig a „Kis Mozart”-nak a legjobb fogadtatása, az volt a válasz, hogy Dél-Koreában (sic!).

Kizártnak tartom, hogy Németországban kevésbé szeretnék a pop-zenét, mint nálunk, s annak sugárzása ne árasztaná el a hangzó piacot. Mégis, hogyan lehet az, hogy ott egy ilyen „Mozart”-témának is lehet nemcsak hogy tere, de sikere? Hol az a TV-csatorna Magyarországon, amely befogadná rendszeresen a klasszikus zenét, sőt még a zenei ismeretterjesztésben is rendszeres szerepvállaló lenne?

Két protokoll eseményről ejtünk még szót: a megnyitóról, és a konferencia záró aktusáról.

Az ISME konferenciák megnyitója mindig ünnepélyes és ceremóniális. Így volt ez most is. Ám de elgondolkodtató, hogyan lehetne a véget nehezen érő üdvözlések számát, vagy ha nem is azt, de legalább terjedelmét úgy szabályozni, hogy az ne legyen különleges teher a nemzetközi résztvevőknek. Az ún. zenei műsorról nehéz jót mondani. A maga 50 perces nyúlóságával, a multimédia teljes eszköztárát felvonultató rafinériái ellenére is kivívta a hallgatóság-nézőség teljes unalmát, mérgelődését. A három órás megnyitó végeztével mindenki boldogan rohant ki a napfényre és szabad levegőre.

Ennél sokkal szerencsésebb volt a záróünnepség szervezése mind tartalmát, mind formáját tekintve. A kötelező köszönetek elhangzása után az eddigi elnök-asszonytól átvette tisztét a mostantól regnálni kezdő *Lundström* úr, majd pedig ő hivatalosan átadta az ISME zászlaját a következő, a **XXIX. ISME** Konferencia szervezőinek, amely két év múlva, **2010-ben PEKING**-ben lesz. 15 perces professzionálisan összeállított, lényegre törő, pergő filmet mutattak be Kínáról és zenei életéről, majd következett az 50 perces koncert. Egyetlen pillanat üresjárat nem volt a koncert során. Olyan kínai zenét szólaltattak meg, amely minden nemzetiségű hallgató tetszését elnyerte. Változatos volt a kiváló szólisták felvonultatása, de a tradicionális kínai hangszerekből álló zenekar játéka is a nemzetközi hallgatóság viharos tetszését váltotta ki. – A koncert utáni mértéktartó, ízléses fogadáson jó benyomást kaphattunk a kínai figyelmességéből, udvariasságából.

Mit is mondhatnánk **összegzésképpen**, hogyan éltük meg ezt a konferenciát?

Az eddigi tapasztalatok szerint mindig az előző képezte a viszonyítás alapját. Kuala Lumpur után úgy éreztem, hogy az messze meghaladta Teneriffét. Most talán több okkal, több indokolással mondhatjuk el ezt Bologna-ról. Részvételi számban mindenképpen. Ilyen létszámú előadói gárda, ennyi hangverseny szereplő valóban nem volt korábban. A sokaságban kitűnt azonban a szakmai igényesség, a tematikák további változatossága.

Külön méltánylandó az előkészítés és a szervezettség. Abszolút precízek voltak a kiadott anyagok, tájékoztatók, füzetek, a „Könyv” (anyaga CD-n is az ajándékok között volt), egyetlen rendezvény nem esett áldozatul az esetlegességnek. Név szerint kell megemlítenem Dr. *Johanella Tafuri* asszonyt, aki 20 év óta folyamatosan, hihetetlen ambíciózussággal szolgálta mindig az ISME ügyét, s az ISME-ben folytatott tevékenysége megkoronázásaként koncepciózusan és abszolút szakértelemmel, kitűnően választott szakemberek asszisztenciájával ilyen fantasztikus konferenciát szervezett.

Judy Thönnell, az ISME főtitkára, a maga szerénységével, láthatatlanságával, de mindenütt való jelenlétével biztosította, hogy hibátlanul teljenek a napok. Még az első kettő is! (Mindig az a legnehezebb. Az indulást megszervezni...) Az adminisztráció mindig a helyén volt és napra-percre kész.

Úgy vélem, egyetlen tengeren túli, távol-keleti résztvevő sem mehetett el üres kézzel, a kultúrától érintetlenül, s mindenki vitt haza valamilyen értékes benyomást, emléket az **európai kultúráról**, amire mi nagyon büszkék vagyunk. Hisz' ki állhatta meg, hogy a Nemzeti Képtárba ne osonjon be, ha a Szépművészeti Akadémia épületében hallgatott konferencia-előadást. És ott Raffaelloval, Giottoval, a két Vivarinivel volt találkozása - szemtől-szembe.... De nem volt kisebb a meglepetés, ha valaki eljutott a hangszermúzeumba, s ott – a különleges hangszerek mellett – Frescobaldi, Monteverdi kéziratokat láthatott, s fél falnyi nagyságú olajfestményről a kasztrált híresség, Farinelli nézett le a látogatóra.

Nincs más hátra, mint hogy a Krónikás is kifejezze örömét, hogy mind ennek a csodának, értéknek, szellemi nyereségnek részese lehetett, s **kifejezze köszönetét** mindazért a segítségért, támogatásért, amelyet a **Nemzeti Kulturális Alap**, a **Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete** és színelemként maga az **ISME vezetősége** is nyújtott. Az életfogytiglan feldolgozandó élmények adnak anyagot, motivációt ahhoz, hogy álmodjunk nagyot: talán Peking is nyújthat ilyen élményeket?...

Laczó Zoltán